

МНОГОЕЗИЧИЕТО В СОФИЯ: РЕЗУЛТАТИ ОТ ПРОУЧВАНЕ СРЕД ГРАЖДАНИ

Александър Политов
Асоциация за развитие на София

Резюме. Целта на тази статия е да обобщи резултатите от изследване на многоезичието, проведено в София по проект „Многоезичието в градските общности – интеграция и различие за Европа“ (LUCIDE). Изследването има за цел да събере данни за многоезичието/плурилингвизма в града в пет сфери: образование, публична сфера, икономически живот, частна сфера и градско пространство. Един от главните въпроси, които възникнаха от проучването, е как жителите се отнасят към многоезичието в града. Като цяло, те харесват идеята за многоезичен град, но не могат да я отнесат към София поради сравненията с космополитни градове като Ню Йорк или Лондон. За повечето от респондентите езиковото многообразие основно включва чуждите езици, знанието на които се счита за предимство. Много малко от тях включват в обхвата на многоезичието малцинствените езици и езиците на имигрантите и почти никой не включва езиците на хората с увреждания. Този аспект на многоезичието е много чувствителен. Друг чувствителен въпрос е ефектът на многоезичието върху българския език, тъй като е изразена загриженост, че многоезичието редуцира компетентността по родния език и променя езиковата система и структура. На местно ниво има силни актьори в полето на многоезичието, но слаби и недоразвити политики. Местните власти имат автономия да провеждат езикови политики в някои сфери като публичните услуги, предлагани на повече от един език; уличните и други знаци; събития и дейности главно в културната сфера, които предлагат възможности за различно използване на езиците. Прерогативите на местните власти в сферата на образованието са ограничени, тъй като това е национална сфера, но все пак има възможности, които могат да се използват, дори въз основа на пилотни проекти като извънучебни дейности – съревнования, панаири, фестивали, изложби, като по-този начин се повиши информираността за езиковото многообразие.

Въведение

Многоезичието в града като място, където се срещат и си взаимодействат различни култури и езици, е актуален въпрос, особено в светлината на

стратегията и ангажираността на Европейския съюз (ЕС) за насърчаване на езиковото многообразие и изучаването на езици в рамките на Съюза. Градовете, като естествени центрове на икономическа активност, привличат разнородно население от хора, които допринасят за многоезичната мозайка и които, живеейки един до друг, научават езиците на другите за насърчаване на търговията, комуникацията, взаимодействието. Град София, като един от важните търговски центрове, не е бил изключение от тази ситуация.

След Освобождението на България разнообразният етнически състав на населението се променя и заедно с него се променя и териториалното разпределение на езиците. След като турците и други националности напускат България и София е определена за столица, етнически българи от цялата страна, а също и от територии, населени с българи, но останали извън границите на новосъздадената държава, започват да се заселват в града. Този приток на български бежанци, много от които се заселват в София, както и вътрешната миграция от страната към столицата, променят езиковия пейзаж, така че днес с голяма сигурност можем да приемем като факт, че София е преобладаващо моноезичен (едноезичен) град. Този факт се подкрепя от данните на последното преброяване в България през 2011 г., отнасящи се до демографските характеристики на София.

София през вековете е интегрирала различни общности – като евреи и арменци, а също така приема нови имигранти (например хора, които са се заселили през 70-те и 80-те години на миналия век от арабски и латиноамерикански страни, които са добре интегрирани в обществото, както и нови имигранти). По отношение на имиграцията България е била транзитна точка в миналото, но сега се превръща в крайна дестинация за нови имигранти, като най-привлекателният център е София. Това повдига въпроса за статута на имигрантските езици в София.

В статията се поставя хипотезата, че от гледна точка на говоренето на първи или майчин език София е преобладаващо моноезичен, български говорещ град, докато много от нейните граждани са билингвистични (двуетични) или плурилингвистични (многоезични).

При дефинирането на това, какво разбираме под ‘многоезичие’ и ‘плурилингвизъм’, използваме разграничението, направено в Съвета на Европа. Термините ‘многоезичие’ (мултилингвизъм) и ‘плурилингвизъм’ се използват, за да се направи отликата между общественото и индивидуалното многоезичие. Мултилингвизмът се отнася до съвместното съществуване на много езици в града. Плурилингвизмът се отнася до репертоара от езици, с който разполага отделният човек, или „способността на индивидите да използват повече от един език в социалната комуникация, независимо от степента на владение на тези езици“.¹⁾

Многоезичието в София: резултати от проучването

Изследването на многоезичието и плурилингвизма в София се провежда по проект „Многоезичието в градските общности – интеграция и различие за Европа“ (LUCIDE).²⁾ Целта на изследването в София е да събере данни за многоезичието/плурилингвизма в града в пет области: образование, публична сфера, икономически живот, частна сфера и градско пространство, като се интервюират респонденти от града за реалностите на мулти/плурилингвизма в града. За най-подходящ модел беше сметено качествено изследване. Полустандартизиран метод за изследване беше създаден от международния експертен екип на проекта с цел събиране на данни от всички партньорски градове.

Какъвто е обикновено случаят с качествените изследвания, налице са някои липси на баланс. Поради това ще се въздържа да правим валидни и общи заключения за многоезичието в града. Интервютата представляват личните (понякога субективни) мнения на респондентите – граждани на София, без генерализации за града като цяло.

Необходимо е отново да се подчертае, че 35-те интервюта не са представителна извадка и поради това валидни обобщения за София не могат да се правят на тази основа. Изследването е качествено и интервютата представляват само мнението на някои хора от града. (Вж. някои цитати, взети от интервютата в *Приложение 2*.)

В процеса на събиране на данните са проведени 35 полуструктурирани персонални интервюта (лице в лице) в периода 5–21 ноември 2012 г. Повечето интервюта за записани с дигитална звукозаписна техника и транскрибирани на български език. Екипът на Асоциация за развитие на София, който е организатор на проучването, счете, че първоначалните въпроси бяха твърде професионални и трудно разбираеми за неспециалисти. По тази причина те бяха адаптирани, за да станат по-разбираеми за хора, които не се занимават професионално с лингвистика и социолингвистика. Въпросите могат да бъдат видени в *Приложение 1*.

Профил на респондентите

Според профилите им (въпроси 1–6 от въпросника, вж. *Приложение 1*), респондентите са хора от петте предложени сфери. В количествено отношение те могат да бъдат обобщени, както следва:

Петима човека са декларирали, че са едноезични, 15 са двуезични и 20 – многоезични. Двама от едноезичните респонденти работят в общински или държавни институции. (Липсата на езикови умения в публичната администрация е проблем, особено сред по-възрастното поколение служители.)

Някои респонденти не са наясно със значението на термините ‘многоезичие’ и ‘плурилингвизъм’. Те казват, че са едноезични, а същевременно

декларират, че ползват активно един или повече чужди езици в своя личен или професионален живот.

Всички интервюирани говорят български в личния си живот, а паралелно с това и други езици като английски (25), френски (5), испански (2), немски (1), руски (2), сръбски (1), турски (1), балкански езици (1) и арабски (1). Много от респондентите говорят два или повече езика.

Цифрите за професионалния живот показват, че всички респонденти използват български на работа, следван от по-често или по-рядко използваните английски (24), френски (4), испански (2), немски (4), сръбски (1), турски (1), балкански езици (1), италиански (1) и арабски (1). Много от респондентите говорят комбинация от два или повече езика.

Двадесет човека казват, че се интересуват или по-скоро се интересуват от изучаването на езици. Един се интересува, но не е добър в изучаването на езици, двама не се или по-скоро не се интересуват от изучаването на езици, а двама не се интересуват, но е трябвало да учат езици, защото „това е задължително в глобализацията се свят“.

По отношение на най-значимото преживяване от ученето на езици отговорите са доста разнообразни. Сред тях можем да отделим: 1) да се запознаят с различни култури, нации, да комуникират с хора; 2) да могат да разбират, да могат да намират посоките сами и да използват езика в реални ситуации, 3) да изучават езици като латински и китайски, 4) да четат литература и да научават нови неща, 5) свобода да изразяват себе си на език, различен от техния собствен, и др.

Разпределени по сфери, респондентите работят в областта на образованието, публичната администрация, бизнес, неправителствени организации, медии, градска среда – обществени пространства.

Основни въпроси (вж. Приложение 1)

За повечето от респондентите многоезичен град означава голям град, метрополис като Ню Йорк, Лондон или Берлин, където живеят хора от различни етнически или национален произход, вкл. имигранти. С други думи, многоезичният град е град, който има разнообразно население, насърчава използването на различни езици и улеснява публичните услуги на различни езици, космополитен град, но също и град, в който хората могат да намират информация на различни езици. От такава гледна точка София не е многоезичен град, защото основното е размерът на града и присъствието на много автономни или интегрирани култури. Други респонденти разглеждат многоезичния град като град, в който големи сегменти от неговите жители говорят различни езици – голям град с повече от два езика. За един респондент ако 1/3 от населението на града говори друг език, то той е многоезичен град, а от такава гледна точка София не е многоезична. Друг от интервюираните смята, че многоезичният град е

град, в който се говорят различни езици или защото има местно население, говорещо различни езици, или поради присъствието на чужденци, туристи и пр.

Респондентите са разделени по въпроса дали София е многоезична. Един от тях отбелязва, че София сега прави първите си стъпки към многоезичието. Според друг многоезичието в София се свежда до използването на български, английски, руски и турски. Трети интервюиран отбелязва, че София е моноезична, с много плурилингвистични жители.

Многоезичието се разглежда и като отражение на културното многообразие в града, а от тази гледна точка един от респондентите счита София за многоезичен град. Друг респондент категорично не е съгласен, че София е многоезична. За многоезичен град може да се счита град в Швейцария, където има три официални езика, така че от подобна гледна точка София отново не попада в числото на многоезичните градове. Трети интервюиран разглежда многоезичието като различни диалекти, които се говорят в София. На тази основа той предполага, че има напрежение между говорещите различни диалекти, което изправя хората от София срещу хората от провинцията.

Така, що се отнася до многоезичието в София, мненията се различават: някои считат града за многоезичен поради присъствието на много чужденци, чужди студенти и гости. Други считат, че София не може да бъде наречена многоезичен град.

В по-голямата си част интервюираните са на мнение, че многоезичието не е чувствителна тема в София, но използването на различни езици трябва да бъде насърчавано в още по-голяма степен. Най-видими езици в София са естествено българският и английският (като *lingua franca*), но все още са необходими повече знаци на английски, особено по отношение на уличните табели или имената на институциите. По-нататъшно подпомагане на английския може да е от полза за София като туристическа дестинация.

Респондентите като цяло не са запознати с местните политики по отношение на многоезичието или смятат, че няма такива политики и много трябва да се прави в тази посока. Повечето от интервюираните не разглеждат многоезичието като чувствителен въпрос – такъв, който може да причини етническо напрежение. Според един от респондентите етническо напрежение не се провокира от езикови въпроси, а от други причини, най-вече социални, икономически и политически.

В заключение по този въпрос може да се каже, че се наблюдават някои различни мнения у респондентите дали и доколко многоезичието е чувствителна тема в София, но повечето смятат, че не е. В някои ситуации обаче, според един от интервюираните, възможно е да се създаде етническо напрежение,

особено на работното място, където междуличностните конфликти могат да бъдат причинени от липса на добро владение на основния език (или на други езици, които са съществени за някои видове работа). България не е двуезична страна (в смисъла на два майчини езика или два езика, които имат равен официален статут), а владението на български е важно на работното място. Въпреки че мнозинството от участниците в анкетата не разглеждат многоезичието като чувствителна тема в София, някои езикови общности трябва да изучават български, за да излязат от своите затворени общества и да насърчат интеграцията. Един от интервюираните признава, че е срещу новините на турски език по Българската национална телевизия („които са там по политически причини“), но същевременно изразява противоречивото мнение, че те не смущават никого. Според него в България трябва да се говори български. Тъй като многоезичието в София не е чувствителна тема, то не е също от интерес и за медиите. Друг аспект на този въпрос обаче е, че младите хора трябва да учат езици, ако искат да са конкурентни на трудовия пазар.

Българският, като език на мнозинството от жителите на София, е най-видимият език. Английският е най-видимият чужд език в града, особено в икономическия живот, където голяма част от комуникацията с чуждия бизнес се провежда на този език. Английският е също видим в медиите и рекламата, но това прави лошо впечатление на някои хора, защото това показва неуважение към родния език. Голяма част от литературата е на английски език и често човек трябва да поддържа своята кореспонденция на него. В някаква степен турският е видим, но не чак толкова в София, с изключение на новините на турски, както и около джамията по време на петъчните молитви. Владението на английски език в публичните институции не е достигнало необходимото ниво, за да се използва като работен език от по-голям брой служители и администратори. Видими също са и компютърните/интернет езици. Някои казват още, че в града може да се чуе ромска, руска или сръбска реч. Повечето от анкетираните считат, че е необходимо да бъдат подпомагани българският и английският език. Един от интервюираните е на мнение, че с доминацията на английския всички други езици изглеждат пренебрегнати. Друг обаче приветства статута на английския като *lingua franca*, защото по този начин се улеснява комуникацията между различни хора. Българският е най-видим на улицата, на работа, в медиите (с изключение на новините на турски по БНТ). В социалните медии също най-видими са английският и българският. Използването на други езици, освен българския и английския, е значително по-малко видимо.

Един респондент не вижда смисъл да се опитваме да направим даден език видим, особено ако е такъв, който не се употребява широко. Езиковото многообразие е отчетено като факт, а не като явление, поради което не е необходимо неговото целенасочено подпомагане. Други смятат, че трябва да се

предоставя повече информация за ползите от многоезичието. Един анкетиран е на мнение, че услугите трябва да се доставят само на националния език. Един-единствен респондент казва, че трябва да се отдели повече внимание на жестомимичния език за глухите хора и Брайловото писмо за слепите. Двама казват, че ромският език трябва да бъде подпомаган, но че ромите трябва да се научат също така да говорят правилен български, за да постигнат по-високо ниво на интеграция. Един е на мнение, че турският също се нуждае от подпомагане, а друг – че никой език не се нуждае от подпомагане в София. Подпомагане е необходимо на хората, които трябва да учат езици, за да са по-конкурентни да си намират работа. Необходимо е и езиково обучение за безработните. Хората трябва да бъдат насърчавани да изучават нов език или да усъвършенстват език, който вече говорят.

Повечето респонденти не са наясно със специфичните общински политики в подробности. Една от областите, където трябва да се търси подобрене, е увеличаване на означаването в градска среда на английски в допълнение към българския език. Същото се отнася и за кратки текстове на английски на места от историческо значение. Публичните институции трябва да поддържат двуезични сайтове (български и английски), а където е необходимо – и на други езици. В съдилищата като правило се осигурява превод за неговорещите български език. Информационният туристически център – София, предоставя многоезична информация за туристи и различни туристически дестинации в града. Служителите му владеят езици и могат адекватно да предоставят информация за услуги, маршрути и направления. Необходими обаче са повече такива центрове из града. Добър пример за езикова политика са двуезичните знаци на някои главни улици и булеварди. По време на културни събития информация се предоставя на поне два езика – български и английски. Двуезичните знаци трябва обаче да бъдат допълнително подобрени и техният обхват – разширен. Споменато е и че трябва да се внимава с транслитерацията, като наименованията или да се превеждат на английски („street“ вместо „ulica“, „king“ вместо „цар“), или да се транслитерират правилно („tsar“ вместо „car“), за да се избегнат абсурдни недомислия. В публичната администрация трябва да бъдат набирани и хора, които говорят езици, различни от английски, защото владенето само на английски невинаги е достатъчно, което прави езиковото обучение много важно в тази сфера.

Според някои от респондентите езиковите бариери най-лесно се преодоляват в писмената комуникация, защото нещата могат да бъдат премисляни, когато се поставят на хартия. Устната комуникация като директно изразяване е по-трудна. Други анкетирани, които не говорят толкова добре даден чужд език, считат устната комуникация за по-лесна, защото не трябва да се мисли чак толкова за граматически грешки и могат да се разберат със

събеседника относително лесно. За преодоляване на езикови бариери участниците в анкетата използват всички налични средства и езикови технологии, вкл. превод от приятел, превод от професионален (устен или писмен) преводач и преводачески бюра, използване на речници и разговорници, онлайн/интернет-превод (гугъл-преводач) и онлайн-речници, в зависимост от случая. Един респондент отбелязва, че за преодоляване на езикови бариери, когато не разбира даден език, използва езика на тялото – жестове, мимики и т.н. Често се случва обаче някои туристи, които се опитват да се ориентират в София, да бъдат подведени от хора, които не говорят езици, но се опитват да дават напътствия.

Недобротом владеене на английски сред хора, работещи в различни институции и администрации, в сферата на услугите, полицията и др., е пречка за чужденците, които се нуждаят от публични услуги, като за такива случаи поне английският е абсолютно необходим. Чуждестранните студенти пък често са придружавани от своите български колеги, за да си свършат работата с университетската администрация. Много от тези студенти учат на български език, но често не могат да си попълнят документите на български, което означава, че е налице проблем с владенето на езика, необходим, за да се обучават. Това се отразява върху качеството на учебния процес – както на преподаването, така и на ученето.

Едно от нещата, които трябва да се подобрят в София според участниците в изследването, е изписването на уличните табели и знаци освен на български и на английски. Друг проблем, на който е обърнато внимание, е правилното използване на българския език, което трябва да бъде насърчавано в училищата, институциите и медиите, като се използват повече българските думи вместо чуждите. Създаването на повече многоезични центрове из града ще бъде добра многоезична практика. Изучаването на езици в училище трябва допълнително да бъде стимулирано, както и студентската мобилност, като добър начин за изучаване на език в естествената му среда. Въвеждането на нови технологии за изучаване на езици би било също доста полезно за студентите и трябва да бъде насърчавано.

Повече или по-малко, мненията за подпомагане на използването или видимостта на даден език се припокриват при по-голямата част от анкетираните участници в проучването. Основно това са литературният български, който е занемарен в правилното му използване в ежедневната реч, и английският – като един от най-говоримите световни езици. Усъвършенстването на българския език е необходимо, защото много хора правят грешки в граматиката и пунктуацията, дори в лексиката. В допълнение, хората трябва да бъдат насърчавани да учат поне английски, ако искаме да се постигне позитивна промяна в града. Насърчаването на многоезичието е едно от нещата,

които трябва да се направят в София. Шофьорите в обществения транспорт – автобуси, тролей, трамваи, метро и др. – както и шофьорите на такси, като правило не говорят езици, което е основна комуникационна пречка. Полицията на улицата също не владеят добре езици. Туристическата информация трябва да бъде предоставяна и на други езици, различни от английски, което вече се прави в създадените от общината туристическо-информационни центрове.

Анализ на ключови теми/дискусия

Едно от нещата, които излизат на повърхността от това изследване, е, че повечето респонденти, които са млади хора, са двуезични или многоезични (в смисъла на плурилингвизма). Това се дължи частично на преобладаващото разбиране, че владенето на чужди езици е важно условие за изграждането на кариера.

Открояват се дефицити по отношение владенето на чужди езици от служители в публичната администрация, особено сред по-възрастните генерации служители и администратори, като това важи в още по-голяма степен на местно равнище. Със смяната на поколенията обаче тази тенденция вероятно ще се променя в положителна посока.

Друг извод, който може да се направи, е, че някои хора твърдят, че са едноезични, а същевременно говорят два или повече езика на работа. Ако трябва да обясним това несъответствие, една възможна причина е, че те разбират плурилингвизма по погрешен начин – вероятно като езици, говорими като майчини от един човек.

Подобряването на ситуацията с двуезичните знаци е много важно и ще бъде промяна в положителна посока за града. Това ще направи София по приветлив град за чуждестранни посетители и ще отвори още възможности за туризъм и икономическа активност, особено в светлината на кандидатурата на града за Европейска столица на културата 2019.

Тъй като въпросите на изследването не са специфични за всяка отделна сфера, отговорите на участниците в изследването от петте различни области повече или по-малко се припокриват.

Един подход към многоезичието е, ако погледнем града от социоикономическа перспектива като естествена среда, която разширява ефективната функционалност на езиците и функционалния аспект на мултилингвизма.

Изследванията по отношение на многоезичните градове невинно са измерими и затова са субективни, но от друга страна, усещането за града, начинът, по който хората го чувстват, определено са много важни за многоезичния му имидж. Въпреки това изследванията в областта на многоезичието се приемат със значителен интерес, тъй като популярността на темата се увеличава, вкл. и чрез събуждане на медийния интерес. Изследванията за София също провокират интерес и любопитство.

Темата за езиковата чувствителност и обхвата на многоезичието се интерпретира основно в смисъла на „чуждите езици“, като малцинствените езици биват изключвани. Важен резултат е споменаването на пренебрегваните езици като езиците на хората с увреждания. В бизнеса и икономиката говоренето на езици се смята за предимство.

Една от важните теми, която се открие от изследването, е за това, какво мислят жителите на София за многоезичието в града. Изглежда идеята за многоезичен град им допада, но не могат да я отнесат към София, когато правят сравнения с космополитни градове като Ню Йорк или Лондон. За повечето езиковото многообразие включва основно чуждите езици, поради което се счита за ценност. Много малко от респондентите включват в обхвата на многоезичието езиците на имигрантите и почти никой – езиците на хората със зрителни или слухови увреждания. Този аспект на многоезичието е много чувствителен.

Друг чувствителен въпрос е ефектът на многоезичието върху българския език, тъй като е налице загриженост сред някои хора, че многоезичието намалява езиковата компетентност по родния език и променя езиковата система и структура.

Заклучение

Едно от основните заключения е, че на местно ниво има силни актьори/заинтересовани страни в областта на многоезичието, но слаби и недобре разработени политики. Местните власти имат автономия да провеждат езикови политики в определени сфери като публичните услуги, които да се предоставят на повече от един език, въвеждането на многоезичие за уличните и други знаци, организиране на събития и дейности, главно в културната сфера, които дават възможност за използването на различни езици и др. Прерогативите на местните власти в сферата на образованието са ограничени, тъй като това е национална сфера, но все пак има възможности, които могат да се използват дори въз основа на пилотни проекти като извънкласни дейности – съревнования, панаири, фестивали, изложби – като по този начин се повиши информираността за езиковото многообразие.

Въпросите за многоезичието трябва да бъдат адресирани не само към местните власти, но също и към самите заинтересовани от многоезичието актьори/заинтересовани страни. Необходими са по-добра координация и обединение на техните усилия, които да доведат до създаването на богат културен календар от подходящи събития, създаване на база за изследвания в областта и тяхното насърчаване, прилагане на методи за езикови одити на публичните и частните органи (академични институции, библиотеки и пр.) и извършване на подобрения.

По отношение на политиките на национално ниво препоръките могат да бъдат фокусирани върху образователната система, особено върху

елементите, отнасящи се до изучаването и насърчаването на малцинствените и имигрантските езици. По отношение на бизнеса и икономическото развитие трябва да се търсят политики за развитието на малките и средните предприятия, така че предприемачите да могат да използват езиците стратегически, което да им осигури определени предимства. Важно заключение е, че България се нуждае от сериозни усилия да подобри вътрешния климат на толерантност и разбиране на малцинствата (ромите в частност, но също и турците), както и определени имигрантски групи.

Сред въпросите, на които трябва да се обърне внимание, що се отнася до разработването на политики в сферата на многоезичието на местно равнище, могат да бъдат отлучени: 1) какви процеси да развиват, какви инструменти да се използват и какви индикатори да се измерват; 2) „еманципация“ на градските/общинските политики от тези на национално равнище; 3) ролята на българския език в един многоезичен град; 4) съвместяване на собствения опит с европейските практики; 5) приносът на имигрантите към езика и литературата на страната и града и пр.

От социолингвистична гледна точка от особен интерес са: 1) използването на езика и многоезичието във виртуалната реалност, интернет, социалните мрежи и онлайн-комуникациите; и 2) повтарящите се модели на двупосочните или многопосочните езикови влияния в един по-дълъг исторически период и сравнение със ситуацията в днешния ден.

Отварянето на София, включително и в многоезичния аспект, е процес, който продължава повече от 20 години. Съществуват примери през историческите периоди на многоезични взаимодействия и обмен в градска среда. През последното десетилетие в София има целенасочени опити и спонтанни развития, които я доближават до общоприетия образ на многоезичен град: увеличен интерес към „по-малките“ езици, към азиатските култури и езици, икономически и инфраструктурни развития, които дават независимост, избор, достъп (големите търговски центрове, метрото, местата за забавление) и т.н.

Приложения

Приложение 1: въпросник

Многоезичието в градските общности – интеграция и различие в Европа (LUCIDE)

I. Профил на респондентите (въпросите се задават в началото на интервюто):

1) Каква е вашата роля/позиция и каква е работата, която извършвате? За каква организация/агенция/институция работите?

2) Как бихте определили вашата етническа група? (може и да не се дава отговор)

3) Считате ли себе си за едноезичен/двуетичен/мноеезичен?

4) Кои езици говорите или с кои езици си взаимодействате във

(а) вашия личен или (б) професионален/трудоу живот?

5) Можете ли да кажете, че сте човек, който има интерес към изучаването на езици?

6) Ако сте изучавали други езици, какво е било най-значимото преживяване за вас от ученето на езика?

II. Основни въпроси:

1) Какво според вас е многоезичен град? Какво е многоезичието в София и какви са неговите аспекти?

2) Мислите ли, че въпросът за многоезичието е чувствителна тема в София?

3) При изследване на многоезичието се забелязва, че някои езици са по-видими от други в града. Има ли във вашата сфера на работа някакви особено важни и видими езици? Някакви пренебрегнати или по-малко видими езици? Къде са видими езиците?

4) Има ли някой език, който се нуждае от подпомагане за своето използване или видимост в София?

5) Запознати ли сте с политиката на града и съгласни ли сте с начина, по който градската управа подхожда към въпроса за многоезичието? Можете ли да дадете пример за неотдавнашен подход, с който сте съгласни или не сте съгласни?

6) Как се справяте с езиковите бариери, когато се сблъскате с език, който не разбирате? Какви средства използвате – писмен/устен превод от човек, или езикова технология?

7) Били ли сте скоро свидетели на трудности, изпитани от даден човек или група поради липсата на езикови умения по български език в София?

8) Ако бихте могли да промените едно нещо (по отношение на езиците) в София, какво би било то?

9) Нещо, което не сме ви попитали и което вие искате да допълните?

Приложение 2: цитати

Най-значимото преживяване, породено от изучаването на език

„Това е страшно обогатяващо и ме е направило човек и личност с широк кръгзор към света.“

„В процеса на изучаване съм се запознал с много хора.“

„Усещането да навлизаш в нови светове, свободата да изразяваш себе си.“

Мноеезичен град ли е София?

„Като чуя „мноеезичен град“, и се сещам за някой град в Швейцария, където има три официални езика.“

„За мен това трябва да е град, в който се говорят няколко езика от значителен брой групи.“

„Може и да съм в заблуда, но многоезичен град ми звучи като космополитен град, а София не ми звучи като космополитен град.“

Чувствителна ли е темата за многоезичието в София?

„Не бих я определила като такава с едно изключение – турския език, който често е тема, която е повод за конфликти.“

„Като цяло, искам да кажа, че съм против турските новини, защото не е това, което трябва да се направи. Според мен в България трябва да се говори български.“

Кои са видимите езици и има ли пренебрегнати езици? Някой чужд език нуждае ли се от подпомагане за своята видимост или използване?

„Не смятам. По-скоро българският заслужава повече видимост чрез грамотното му използване.“

„Не знам защо трябва да подпомагаме някакъв език да е видим.“

„Има нужда от политики на общината, които да стимулират активно използването и на други езици, в частност също специфичните езици на хората с увреждания.“

Градски политики: Запознати ли са гражданите с политиката на града и начина, по който градската управа подхожда към въпроса за многоезичието?

„Освен изграждането на Информационен център, миналата година започна поставянето дори по спирките на табели. Подкрепям ги, естествено.“

„Отрицателен ми е отговорът, не мисля, че изобщо има някаква политика, свързана с многоезичието.“

„Ако искаме да сме адекватна туристическа дестинация, всички табели на улици трябва да имат адекватен превод на английски, а не улица, която се казва „Цар Симеон“, отдолу да пише „Car Simeon.“

БЕЛЕЖКИ:

1. Jean-Claude Beacco, From linguistic diversity to plurilingual education (Strasbourg: Council of Europe – Language Policy Division, 2007), p. 19. Retrieved 24 January 2013. http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/Source/Beacco_EN.pdf.
2. LUCIDE е мрежа, която разработва идеи как да се управляват многоезичните граждански общности. Повече за проекта вж. на <http://www.urbanlanguages.eu/>.

MULTILINGUALISM IN SOFIA: RESULTS OF A SURVEY CONDUCTED AMONG SOFIA CITIZENS

Abstract. The purpose of this article is to generalize the findings of a research on multilingualism conducted in the City of Sofia under the Languages in Urban Communities – Integration and Diversity for Europe (LUCIDE) project. The research aimed at collecting data on multilingualism/plurilingualism in the city in five spheres: education, the public sphere, economic life, the private sphere, and the urban space. One of the major issues that came up from the research was how residents feel about multilingualism in the city. It seems they like the idea of a multilingual city but cannot relate it to Sofia based on comparisons with cosmopolitan cities like New York or London. To most of the respondents language diversity encompasses mostly foreign languages and is therefore considered an asset. Very few include in the multilingual scope minority and migrant languages and close to none – languages of people with disabilities. That aspect of multilingualism is highly sensitive. Another sensitive issue is the effect of multilingualism on the Bulgarian language since there are concerns that multilingualism reduces native language competency and amends the language system and structure. At the local level there are strong actors in the field of multilingualism but weak underdeveloped policies. Local authorities have the autonomy to introduce language policies in certain fields like public services offered in more than one language; street and other signage; events and activities predominantly in the cultural sphere that provide opportunities for different language use. The prerogatives of local authorities in the educational sphere are limited since this is a national domain but still there are opportunities which could be used, even on the basis of pilot projects, such as extra curriculum school activities – competitions, fairs, festivals, exhibitions – to raise awareness of language diversity.

Alexander Politov

✉ Research Officer

Sofia Development Association

92, Patriarh Evtimii Blvd., Sofia 1463, Bulgaria

Tel. + 359 2 952 03 46; + 359 2 953 02 46

fax: + 359 2 952 66 64